

**ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ &
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ**

Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ &
ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΗΜΙΚΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ, ΕΜΠ**

Αθήνα, 13 Δεκεμβρίου 2011.

Δελτίο τύπου

Πραγματοποιήθηκε σήμερα στα γραφεία του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (**IOBE**) η παρουσίαση της μεγάλης έρευνας αποτύπωσης της κατάστασης και των προοπτικών των ελληνικών επιχειρήσεων. Πρόκειται για πρωτοβουλία του **ΣΕΒ** που εντάσσεται στο πλαίσιο του έργου «Έρευνα στις Επιχειρήσεις για την Πρόβλεψη των Μεταβολών στα Περιφερειακά Παραγωγικά Συστήματα και τις Τοπικές Αγορές Εργασίας»¹. Η έρευνα υλοποιήθηκε από το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (**IOBE**) και το Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (**ΕΜΠ-ΕΒΕΟ**), με τη βοήθεια της εταιρείας **Public Issue** και συγχρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013. Στην έρευνα συμμετείχαν πάνω από 2.000 από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις της χώρας, οι οποίες απασχολούν συνολικά περίπου 320.000 εργαζόμενους.

Στην παρέμβασή του -κατά την έναρξη της εκδήλωσης, ο **Εκτελεστικός Αντιπρόεδρος του ΣΕΒ κ. Χάρης Κυριαζής**, σημείωσε ότι «η επιχειρηματική κοινότητα σήμερα παρακολουθεί με αγωνία τις εξελίξεις στην πολιτική και οικονομική ζωή της χώρας, αλλά και τα τεκταινόμενα σε επίπεδο Ε.Ε. Δεν συμβιβάζεται, όμως, με την περιρρέουσα καταστροφολογία». Σχεδιάζει γραμμές άμυνας αλλά και κτίζει προγεφυρώματα για μια βιώσιμη έξοδο από την κρίση. «Οι οργανωμένες, σύγχρονες επιχειρήσεις είναι αυτές κυρίως στις οποίες σήμερα βασίζεται το κράτος για να σταθεροποιήσει την κατάσταση, και είναι πάλι εκείνες που δίνουν την οποιαδήποτε ελπίδα για να επανεκκινήσει η οικονομία αύριο, με ανταγωνιστικά προϊόντα, δουλειές, εξαγωγές, επενδύσεις. Είναι αυτές που σηκώνουν στους ώμους τους το σήμερα αλλά και το αύριο στη χώρα μας.»

Συνεχίζοντας, ο κ. Κυριαζής ανέφερε ότι ο ΣΕΒ ανέλαβε την πρωτοβουλία να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ένα ευρύ πλέγμα δράσεων που είχαν ως στόχο να φωτίσουν τις πραγματικές παραγωγικές δυνατότητες της χώρας μας, να αναδείξουν ευκαιρίες και συγκριτικά πλεονεκτήματα, συγχρόνως δε να ενθαρρύνουν συνολικά τρόπους βελτίωσης των ασκούμενων πολιτικών που αφορούν στην

¹ Η έρευνα υλοποιήθηκε για λογαριασμό του ΣΕΒ μέσω της Ανώνυμης Εταιρείας Αναπτυξιακών Δράσεων Στέγη της Ελληνικής Βιομηχανίας (Αναθέτουσα Αρχή).

επιχειρηματικότητα. Ο ΣΕΒ επικεντρώνεται ιδιαίτερα στα θέματα καινοτομίας, εξωστρέφειας και βιώσιμης ανάπτυξης, στην ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και στη διαμόρφωση ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος φιλικού προς την επιχειρηματικότητα. Είναι τα οριζόντια εκείνα θέματα στα οποία πρέπει η χώρα μας να αποκτήσει ολοκληρωμένες εθνικές πολιτικές που να στηρίζουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Τέτοιες πολιτικές πρέπει να σχεδιαστούν με σοβαρότητα και να εφαρμοστούν στη πράξη με ειλικρίνεια και επιμονή. Τέτοιες πολιτικές δυστυχώς, σήμερα δεν υπάρχουν.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η ανάθεση από τον ΣΕΒ στο IOBE και το ΕΜΠ-ΕΒΕΟ, μεγάλης έρευνας για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και της δυναμικής των ελληνικών επιχειρήσεων, σαν αναγκαία βάση για τους σχεδιασμούς αυτούς.

«Η έρευνα αυτή –τόνισε ο κ. Κυριαζής- έδειξε με αριθμούς ποια είναι εκείνη η παραγωγική Ελλάδα που σήμερα στηρίζει τις προσπάθειες ανόρθωσης της οικονομίας, ένα κρίσιμο και δυναμικό πυρήνα σύγχρονων ελληνικών επιχειρήσεων, κυρίως από το χώρο της βιομηχανίας, που επενδύουν όσο μπορούν παρά τις δυσμενείς συνθήκες, αξιοποιούν τα σύγχρονα εργαλεία διοίκησης τις νέες τεχνολογίες, εκπαιδεύουν συνεχώς τους εργαζόμενους τους, αναπτύσσουν καινοτομικά προϊόντα και βασίζουν όλο και μεγαλύτερο κομμάτι των πωλήσεων τους στις εξαγωγές».

Ο Γενικός Διευθυντής του IOBE κ. Γ.Στουρνάρας επισήμανε ότι η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε κρίσιμη καμπή. Τα κρίσιμα ερωτήματα που τίθενται για τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας είναι μεν κατά πόσο θα είναι σε θέση να ξεπεράσει την κρίση, αλλά κυρίως στο κατά πόσο θα μπορέσει να προσαρμοστεί σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο που θα στηρίζεται στην εξωστρέφεια και την οικονομία της γνώσης. Οι ποσοτικοί όροι αυτής της προσαρμογής, το εύρος δηλαδή των επιχειρήσεων που θα κατορθώσουν να προσαρμοστούν, θα καθορίσουν και την επιτυχία συνολικά αυτής της μετάβασης

Ο καθηγητής του ΕΜΠ και επιστημονικός υπεύθυνος του έργου κ. Γιάννης Καλογήρου επεσήμανε ότι η χώρα μας δοκιμάζεται για τέταρτη συνεχή χρονιά από μια βαθεία και παρατεταμένη ύφεση, χωρίς ορατή προοπτική διεξόδου, που απειλεί με αποδιάρθρωση το παραγωγικό σύστημα της χώρας και διαβρώνει επικίνδυνα τη συνοχή της κοινωνίας. Η ελληνική οικονομία - εκτός από το οξύ δημοσιονομικό της πρόβλημα - αντιμετωπίζει και το πολύ σημαντικό πρόβλημα της υποβάθμισης της θέσης του παραγωγικού της συστήματος στον εξελισσόμενο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη, επιβάλλει να στρέψουμε την προσοχή μας στην κατάσταση και τα προβλήματα του παραγωγικού συστήματος και στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την αναζωογόνηση της δυναμικής του. Η ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας εντάσεως γνώσης - με επένδυση στη γνώση και τον ανθρώπινο παράγοντα και με αιχμή «την ποιότητα, τη διαφοροποίηση και την κάλυψη των αναγκών απαιτητικών χρηστών» - αποτελεί τη μόνη βιώσιμη επιλογή, αν θέλουμε να διατηρήσουμε το βιοτικό μας επίπεδο, στο πλαίσιο ενός έντονα ανταγωνιστικού διεθνούς περιβάλλοντος. Η προώθηση της καινοτομίας, η αξιοποίηση της τεχνολογίας παντού και για όλους (στις επιχειρήσεις, στη δημόσια διοίκηση και στην κοινωνία ευρύτερα) σε συνδυασμό με την ανάπτυξη και τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, την καλλιέργεια μιας κουλτούρας δημιουργικότητας, ανοιχτών οριζόντων και οργανωμένης αλλά και συστηματικής προσπάθειας, αποτελούν τους βασικούς πυλώνες μιας αναγκαίας εθνικής κινητοποίησης και ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου για την ανάπτυξη.

Η συγκεκριμένη έρευνα που έχει στο επίκεντρό της τη χαρτογράφηση ενός σημαντικού τμήματος του παραγωγικού δυναμικού της χώρας επιχειρεί να συνεισφέρει στην κάλυψη ενός σημαντικού κενού στη δημόσια γνώση και τη δημόσια συζήτηση για το οικονομικό ζήτημα της χώρας και να διευκολύνει τη διαμόρφωση των κατάλληλων και αποτελεσματικών δημόσιων πολιτικών και επιχειρηματικών στρατηγικών.

Στη συνέχεια παρουσιάστηκε η έρευνα από τον κ. **Άγγελο Τσακανίκα, Υπεύθυνο Έρευνας του IOBE**. Όπως επισήμανε αρχικά, σε κάθε επιχειρηματικό – παραγωγικό σύστημα συνυπάρχουν – ακόμα και στον ίδιο κλάδο - επιτυχημένες επιχειρήσεις που αναπτύσσονται και συνεισφέρουν στην ελληνική οικονομία και επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

Τα βασικά σημεία που ανέδειξε η έρευνα είναι τα εξής:

Η οικονομική κρίση επηρεάζει το σύνολο της επιχειρηματικής κοινότητας της χώρας, με τη μείωση πωλήσεων στις μεγάλες επιχειρήσεις να προσεγγίζει σωρευτικά το 20% το διάστημα 2009-2011. Άλλωστε, οι επιχειρήσεις εμφανίζονται αρκετά εκτεθειμένες στην έλλειψη ρευστότητας κυρίως όμως λόγω αντίστοιχου προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι πελάτες / προμηθευτές τους (48% των επιχειρήσεων) αλλά και λόγω της περιορισμένης έως ανύπαρκτης χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα (36,5% των επιχειρήσεων). Η μείωση του τραπεζικού δανεισμού είναι ιδιαίτερα καθοριστική στον κατασκευαστικό κλάδο (πάνω από το 60% των κατασκευαστικών επιχειρήσεων δηλώνει πως αντιμετωπίζει μεγάλο πρόβλημα), όπου άλλωστε σημειώνεται και ισχυρότερη έκθεση στην κρίση μεταξύ άλλων και λόγω περιορισμού πληρωμών / εργασιών από βασικό πελάτη (συρρίκνωση Δημοσίων έργων). Οι επιχειρήσεις της μεταποίησης αντιμετωπίζουν εντονότερα προβλήματα ρευστότητας λόγω αμεσότερων πληρωμών σε προμηθευτές του εξωτερικού και πίεσης από ανταγωνιστές χαμηλού κόστους, ενώ η μετατόπιση αγοραστικού προτύπου σε φθηνότερες κατηγορίες αποτελεί αιτία για προβλήματα που αντιμετωπίζουν κυρίως τα Ξενοδοχεία- Εστιατόρια.

Σε ότι αφορά τους τρόπους αντίδρασης στην κρίση στο επόμενο 12 μήνο, σε γενικές γραμμές οι επιχειρήσεις δεν φαίνονται διατεθειμένες να προχωρήσουν σε μείωση προσωπικού αλλά, εφόσον χρειαστεί, σε συγκράτηση / μείωση των τακτικών αποδοχών και περικοπές σε πριμ ή έμμεσες παροχές. Πάντως, οι μικρότερου μεγέθους επιχειρήσεις προχωρούν περισσότερο σε προσαρμογές του χρόνου εργασίας και μειώσεις προσωπικού σε σχέση με τις μεγαλύτερες.

Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις τόσο σε εθνικό όσο και τοπικό επίπεδο εμφανίζουν ισχυρότερες επιδόσεις σε σχέση με τις πολύ μικρού μεγέθους επιχειρήσεις σε όρους καινοτομίας, επενδύσεων, εξαγωγών, χρήσης πρακτικών management αλλά και ως προς το βαθμό έκθεσής τους στην οικονομική κρίση. Όμως, υπάρχουν και μικρότερες επιχειρήσεις που κατορθώνουν να πετυχαίνουν σημαντικές οικονομικές επιδόσεις, δίνοντας έμφαση στην καινοτομία και σε συγκεκριμένες νησίδες αγοράς.

Βασικός προσδιοριστικός παράγοντας των καλών οικονομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων είναι η εξωστρέφεια. Όσοι εξάγουν κατορθώνουν να εμφανίζουν υψηλότερες αντοχές στην οικονομική κρίση και υποκαθιστούν μέρος των απωλειών τους σε τζίρο από το εγχώριο περιβάλλον. Ενδεικτικό είναι ότι οι επιχειρήσεις που αναμένουν αύξηση πωλήσεων το 2011 είναι οι εξαγωγικές επιχειρήσεις που κατόρθωσαν μάλιστα να ενισχύσουν τις εξαγωγές τους, το 2011. Συνολικά μάλιστα οι πωλήσεις των επιχειρήσεων αυτών το 2011 αναμένεται να είναι αυξημένες τόσο σε σχέση με το 2010 όσο και

με το 2009. Υπάρχουν όμως σημαντικά περιθώρια βελτίωσης τόσο της βάσης των εξαγωγικών επιχειρήσεων όσο και της έντασης των εξαγωγών αφού μόνο το 45% των μεγαλύτερων επιχειρήσεων της χώρας εξάγει (70% στη μεταποίηση). Για αυτές δε τις εξαγωγικές επιχειρήσεις, οι εξαγωγές, αποτελούν κατά μέσο όρο το 30% του κύκλου εργασιών τους.

Τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα στηρίζουν τις επενδύσεις: Το 73% των επιχειρήσεων που επενδύουν κατά τη διετία 2011-2012 ήταν κερδοφόρες το 2010. Αλλά και το αντίστροφο είναι αληθές καθώς οι επενδύσεις στηρίζουν τις οικονομικές επιδόσεις των επιχειρήσεων ακόμα και σε δύσκολες οικονομικές συνθήκες: το 63% των επιχειρήσεων που προχωρά το 2011 σε επενδύσεις ύψους πάνω από 1 εκατ. ευρώ αναμένει ανοδικές ή έστω σταθερές πωλήσεις το 2011.

Έτσι, οι ελληνικές επιχειρήσεις – παρά τις δυσμενείς συνθήκες - επένδυσαν περίπου 5,1 δισ. ευρώ την προηγούμενη διετία 2009-2010, κυρίως για αγορά νέου ή για την αντικατάσταση υφιστάμενου εξοπλισμού. Την τρέχουσα διετία όμως, καταγράφεται εξασθένιση των επενδύσεων, καθώς εκτιμάται ότι θα υποχωρήσουν οι επενδύσεις τόσο εκτατικά (σε αριθμό επενδυτικών σχεδίων), όσο και εντατικά (σε ύψος επενδύσεων). Έτσι το 2011-2012 αναμένεται να επενδύσει μόνο το 40% των επιχειρήσεων έναντι 60% την προηγούμενη διετία. Το ποσοστό των επιχειρήσεων της χώρας που επενδύουν περιορίζεται κατά 34% και σε αξία κατά 40%. Ηπιότερη αναμένεται να είναι η μείωση των επενδύσεων στη μεταποίηση.

Σε όρους καινοτομίας η εικόνα είναι μικτή. Αν και οι επιδόσεις σε ποσοτικούς όρους είναι μάλλον ικανοποιητικές, δε συμβαίνει το ίδιο σε όρους ποιότητας. Οι μισές επιχειρήσεις παρήγαγαν την τελευταία διετία καινοτομικά προϊόντα, ωστόσο οι καινοτομίες αφορούσαν σε νέα για την επιχείρηση προϊόντα. Λιγότερες επιχειρήσεις, μόνο μία στις τρεις δηλώνει ότι εισήγαγε καινοτομία διαδικασίας στις μεθόδους παραγωγής και στη χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Ποσοστό 38% των επιχειρήσεων εισήγαγε οργανωσιακή καινοτομία ιδιαίτερα στις μεθόδους πώλησης, και οργάνωσης της εργασίας. Οι υστερήσεις αυτές φαίνεται να συνδέονται με τις περιορισμένες επενδύσεις σε E&A. Αν και μία στις τρεις επιχειρήσεις δηλώνει ότι διαθέτει οργανωμένο τμήμα, η διεξαγωγή εσωτερικής έρευνας είναι φτωχή, όπως και η συμμετοχή σε ερευνητικές συνεργασίες ή η δικτύωση με φορείς έρευνας όπως τα πανεπιστήμια.

Από την άλλη πλευρά οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν σε αρκετά μεγάλο βαθμό σύγχρονα εργαλεία διοίκησης αλλά και νέες τεχνολογίες όπως ολοκληρωμένα πληροφοριακά συστήματα. Όμως τα περιθώρια για εκτατικότερη και εντατικότερη χρησιμοποίησή τους παραμένουν μεγάλα. Παράλληλα δηλώνουν ότι μπορούν και ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στις μεταβολές της ζήτησης, όμως η διαφοροποίηση της παραγωγής είναι αρκετά πιο δυσχερής, καθώς μόνο οι μισές επιχειρήσεις φαίνεται να διαθέτουν αυτήν τη δυνατότητα. Παρόλα αυτά οι επιχειρήσεις δηλώνουν ότι διαθέτουν σχετικά καλό υπόβαθρο παραγωγικής τεχνολογίας, με τις μισές επιχειρήσεις να αναφέρουν ότι μπορούν να βελτιώνουν σημαντικά την τεχνολογία τους.

Η επιμόρφωση φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα για την πλειοψηφία των επιχειρήσεων αφού τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις εφαρμόζουν προγράμματα εκπαίδευσης προσωπικού. Αυτό όμως γίνεται περισσότερο με άτυπες μορφές εκπαίδευσης (π.χ. job rotation) και λιγότερο με χρηματοδοτούμενα από την επιχείρηση σεμινάρια. Άλλωστε το 37% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εύρεση κατάλληλων υποψηφίων σε θέσεις-κλειδιά. Η κύρια δυσκολία έγκειται στο ότι οι υποψήφιοι δεν πληρούν τις προδιαγραφές της θέσης και δευτερευόντως επειδή

είναι λίγοι / δεν υπάρχουν υποψήφιοι για την θέση ή επειδή δεν έχουν την κατάλληλη προσωπικότητα. Αντίστοιχο ποσοστό επισημαίνει όμως ελλείψεις δεξιοτήτων και γνώσεων και στο υφιστάμενο προσωπικό. Το απογοητευτικό είναι ότι οι ελλείψεις που επισημαίνονται δεν αφορούν μόνο άυλες δεξιότητες (soft skills) αλλά και πραγματικές τεχνικές γνώσεις που σχετίζονται με το περιεχόμενο της θέσης εργασίας

Τέλος με βάση επιλεγμένα χαρακτηριστικά οι 2000 επιχειρήσεις μπορούν να ταξινομηθούν με επιμέρους ομάδες επιδόσεων.

Σε όρους οικονομικών επιδόσεων, περίπου το 28% αυτών θεωρούνται ως εδραιωμένες: άντεξαν στην κρίση και φαίνεται να αντέχουν (Κατηγορία Α). Πρόκειται για επιχειρήσεις που είχαν κέρδη το 2010 και αναμένουν κέρδη και το 2011, με ταυτόχρονη αύξηση των πωλήσεών τους. Οι μισές επιχειρήσεις εμφανίζουν μικτές τάσεις (Κατηγορία Β), ενώ τέλος ένα 20% είχαν ζημιές το 2010 και θα συνεχίσουν να είναι ζημιογόνες και το 2011 (Κατηγορία Γ). Τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τις πρώτες από τις τελευταίες είναι σαφή και τεκμηριώνονται από την έρευνα: είναι εξωστρεφείς, καινοτομούν και εκπαιδεύουν το προσωπικό τους, ενώ προσπαθούν να βρίσκονται σε επαφή με φορείς έρευνας και να διεξάγουν κάποιας μορφής ερευνητική δραστηριότητα. Επίσης φαίνεται να είναι εκτεθειμένες σε μικρότερο βαθμό στην κρίση ρευστότητας.

Σε όρους καινοτομίας, ποσοστό 22% των επιχειρήσεων μπορεί να χαρακτηριστεί ως υψηλής καινοτομικής επίδοσης (Κατηγορία Α). Πρόκειται για επιχειρήσεις που την προηγούμενη διετία εισήγαγαν κάποια καινοτομία προϊόντος ή διαδικασίας. Οι μισές επιχειρήσεις περίπου έχουν ήπια καινοτομική επίδοση (Κατηγορία Β), ωστόσο υπάρχει και ένα 30% που δεν εμφανίζει καμία καινοτομία (Κατηγορία Γ). Οι επιχειρήσεις υψηλών καινοτομικών επιδόσεων υλοποιούν σε μεγαλύτερο ποσοστό εφαρμοσμένη έρευνα στο εσωτερικό τους, συμμετέχουν σε ερευνητικές συνεργασίες, προσπαθούν να αναπτύξουν τις τεχνολογικές τους ικανότητες, ενώ επενδύουν με συστηματικό τρόπο σε εκπαιδευτικά προγράμματα για τα στελέχη τους. Κατορθώνουν έτσι να ανθίστανται στην κρίση σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις υπόλοιπες, καθώς μπορούν να σταθούν ανταγωνιστικά στο διεθνές περιβάλλον.

Τέλος σε όρους ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, ποσοστό 30% των επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται ως υψηλής έντασης δεξιοτήτων (Κατηγορία Α), καθώς αυτές εφαρμόζουν συστηματικά διάφορες μορφές τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης, όπως π.χ. χρηματοδοτούμενα σεμινάρια εντός και εκτός της επιχείρησης. Λιγότερες από τις μισές εστιάζουν κυρίως σε άτυπες μορφές εκπαίδευσης (on the job training, job rotation) (Κατηγορία Β), ενώ περίπου μία στις τέσσερις επιχειρήσεις δεν εφαρμόζει κανένα είδος εκπαιδευτικού προγράμματος (Κατηγορία Γ). Όπως είναι αναμενόμενο οι επιχειρήσεις της πρώτης κατηγορίας εμφανίζουν σημαντικά καλύτερες επιδόσεις σε όρους εξαγωγών και καινοτομίας, ενώ μάλιστα πλήττονται από την κρίση σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με τις υπόλοιπες.